

ТАНЕКЕ

ISSN 0134-2266

1990

Tähtis LEELO TUNGAL päev

AUTOD SEISMA JÄÄVAD.
PEATUB TROLLIBUSS.
TUVIDKI SEL PÄEVAL
ON KORRALIKULT KUSS.

VIHMAPILV KESK TAEVAST
KEELDUB SADAMAST.
PURJEKAD JA LAEVAD
EI VÄLJU SADAMAST.

PÄIKE PÕSKI NOOLIB —
TEAB VIST TEMA KA:
ESMAKORDSELT KOOLI
LÄHEN EMAGA.

Illustreerinud JAAN TAMMSAAR

© Täheke 1990

LEELO TUNGAL Magus aeg

EMA LOPUTAB KEEDISEPOTTI.
TÄDI MAASIKAIK VALIB KOMPOTTI.
LAUAL KAKSKÜMMEND PURKI JA TOOSI —
SIIN ON VIIT SORTI DŽEMMI JA MOOSI.
MAHLAPRESS TÕÖLE PANNAKSE VARSTI.
LAUA ALL JONNIB LAPS. NURUB VORSTI.

Sünni-

«Kas nüüd öeldakse mulle teie!» küsis Rati sünnipäevahommikul.

«Sinusuguseid poisse peab olema kaks, siis küll,» naeris vanaisa.

«Aga kui tuba on poisse täis!»

«Taevas hoidku selle eest!» hakkas vanaisa kätega tõrjuvalt vehkima.

«Sind ennast on kõik kohad täis. Kuhu see tootäis veel mahuks.»

«Aga kui nad kõik on minu vennad!»

«Vennad! Ei, noh, siis mahuvad ära küll. Peavad mahtuma.»

«Vanaisa.»

«Jah.»

«Kas mulle täna taskurätik antakse!»

«Kindlasti antakse. Sa oled ju nüüd suur poiss ja enam ära ei kaota.»

Taskurätikust on Ratil tõsiselt hea meel. Kui taskurätikut pole, kutsutakse nina nuuskama ja teised poisid muudkui naeravad.

«Kas pikad püksid antakse ka!»

Vanaisa seda ei teadnud.

«Küll päev näitab.»

Ega Rati poleks pikkadest pükstest midu hoolinud, aga nende kandjatele ei tulnud kukk kallale. Suuri inimesi kukk pelgas. Suured inimesed olid kuke arvates need, kel pikad püksid jalas.

«Vanaisa.»

«No-neh.»

«Miks sina kraapsu ei tee!»

TOIVO YAALMA päev

«Suured inimesed ei tee kraapsu.»

«Siis mina ka ei tee enam.»

«Mis jutt see on!»

«Sa ju ütlesid, et ma olen suur.»

Vanaisa silus habet ja mõtles.

«Sina pead kraapsu tegema,» arvas ta siis.

«Sa ei ole veel nii suur kui mina.»

«Möödame mind!» nõudis Rati.

Uut kriipsu uksepiidale polnud vaja teha. Rati oli sama pikk kui eile.

«Kuidas saab nii olla, et eile olin selle pikkusega väike poiss, täna aga suur poiss!» ei saanud Rati aru.

«Mnjaa... Sa oled küll sama pikk kui eile, aga pikem kui eelmisel sünnipäeval. Näe, siin on eelmise aasta kriips, siin tänane. Kahe kriipsu vahe näitab, et oled tublisti kasvanud. Ja seepärast oledki nüüd suur poiss. Said aru!»

Rati ei saanud, aga ometi noogutas. Vanaisale ju meeldib, kui Rati aru saab...

«Vanaisa. Millal ma kooli lähen?»

«Veel pole trükitud kalendrit, kus see päev sees seisab.»

Vanaisa ütles nii, aga isa ja ema kinkisid Ratile ometi aabitsa.

«Aga millal kalender ilmub?»

«Mis kalender!» ei saanud isa aru.

«See, kus mu koolimineku päev sees on.»

«Selleks ajaks, kui sa aabitsaga sõbraks saad, on kalender ilmunud,» ütles vanaisa muheldes.

Miks taevas

AEGADE ALGUSES OLI TAEVAS MAALE ÕIGE LÄHEDAL. SIIS EI PIDANUD INIMESED VEEL MAAD HARIMA, SEST KUI KEEGI TUNDIS NÄLGA, LÖIKAS TA LIHTSALT TÜKIKESE TAEVAST JA SÕI SELLE ÄRA. AGA ET INIMESED LÖIKASID TIHTI SUUREMA TÜKI, KUI JAKSASID ÜHEKORRAGA ÄRA SÜÜA, SAI TAEVAS VIHASEKS, SEST INIMESED VISKASID SÕOMATA JÄÄNUD TAEVATÜKID SOLGIAUKU. TAEVAS EI TAHTNUD SOLGIAUKU HEIDETUD SAADA. SEEPÄRAST HOIATAS TA INIMESI, ET NAD OLEKSID TULEVIKUS ETTEVAATLIKUMAD, MUIDU TÕMBUB TAEVAS NEIST EEMALE. MÕNDA AEGA PIDASID INIMESED SEDA

Koera keel

JÜRI RANT

Taluõuel ehitati sauna. Orunõlv oli täis sae sahinat, hõõvli vuhinat, haamri paukumist ja koera haukumist.

Koer Polla haukus heameelest. Töömeestel olid lapsed kaasas. Tüdruk Mari, poiss Jüri. Nemad ehisid aianurgas oma maja. Koer Pollale tegi lõbu koos nendega lauatükke ja propsijuppe tassida. Äkki hakkas vihma rabistama. Sünge salakaval pilv oli õue kohale tõusnud. Ehitajad jooksid vana aida laia räästa varju. Seal nad siis istusid reas nagu pääsulinnud telefonitraadil. Puu-

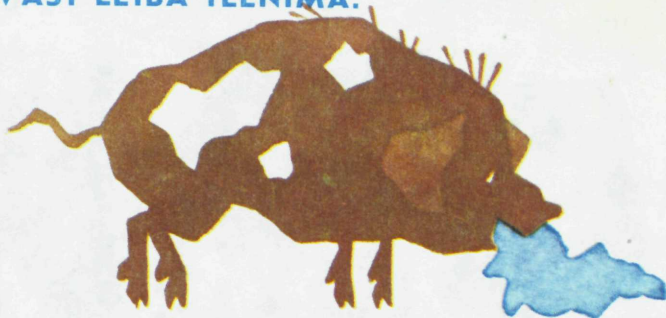
sepp Aadu ja müürimeister Meedo, tüdruk Mari ja poiss Jüri. Koer Polla seadis end väikeste ja suurte vahele. Keerutas pead, nuuskis õhku, kuni äkki asus müürimeistri paremat kätt lakkuma. «Näe, teeb mulle massaaži,» läks müürimeister Meedo nagu naerule. «Koer sai aru, et käsi on haige.» Ja Meedo lükkas käe Pollale lähemale. «Kuidas ta sellest aru sai?» imestasid

on kõrgel

Nigeeria muistend
Ümber jutustanud OTT ARDER

HOIATUST MEELES. KUID ÜHEL PÄEVAL LÕIKAS AHNE NAINE SUURE TÜKI TAEVAST. TA SÕI, KUIDAS JAKSAS, AGA EI SUUTNUD SEDA ÄRA SÜÜA. HIRMUGA KUTSUS TA NÜÜD OMA MEHE, KUID KA TEMA EI SUUTNUD KÕIKE ÄRA SÜÜA. NAD KUTSUSID APPI KOGU KÜLARAHYA, KUID KA ÜHESKOOS EI SUUDETUD KÕIKE ÄRA SÜÜA.

VIIMAKS TULI ÜLEJÄÄK IKKA SOLGIAUKU HEITA. NÜÜD SAI TAEVAS NII PAHASEKS, ET TÕMBUS KÕRGELE-KÕRGELE, INIMESTE KÄEULATUSEST VÄLJA. SELLEST AJAST PEALE PEAVAD INIMESED RASKE TÖÖGA OMA IGAPÄEVAST LEIBA TEENIMA.

lapsed. «Ta ei ole ju arstiks õppinud.» «Koerad teavad seesuguseid asju ilma õppimata,» kinnitas müürsepp Meedo. «Nemad tunnevad seda ninaga, aga võib-olla, et ka erilise koeratarkusega.» Polla samal ajal lakkus mehe kätt. Küll ühelt poolt ja teiselt poolt, ristipidi ja põikipidi rannet. Kui ravikuur lõppes, ulatas Mari oma pisikese käe Polla koonu ette.

«Ravitse nüüd mind ka.» Koer vaatas, nuusutas ja sirutas end siis üle tüdruku põlvede poiss Jüri poole. See oli Jüri käsi, mida ta järgmiseks asus keelega triikima. Tume pilv kadus metsa taha, päike taevas hakkas uuesti särama. Ehitustöö võis edasi minna. «Hoopis teine tunne,» ütles müüri-meister Meedo kelluvarre ümber sõrmi

liigutades. «Küll koer teadis, mis ta tegi.» Poiss Jüri vaatas oma kätt. Vaatas ja hüüdis: «Kuulge, kuulge! Ja minul on ta pinnu ära võtnud!»

Jüri oli eelmisel päeval pind pihku läinud. Ta oli seda varjanud, sest kartis, et ema hakkab nõelaga torkima. Nüüd oli pind kadunud.

Illustratsioonid HELDUR LARETEI

Kanapesa

MILVI PANGA

SEL, KES LAUDAS, LAKAS KÄIB,
KORV ON PEAGI MUNE TÄIS.
LAUSA SOOJE PIHKU SATUB,
ÜKSKI POLE TEMBELDATUD.

PÕNEVAMAD PESAD AGA
LAUAVIRNA ALL JA TAGA.
NÕGESTESSE TASUB MINNA,
KANAD TIHTI KAOVAD SINNA.

AGANIKUS, VANKRIVAHES...
SIISKI OTSIGU KES TAHES —
KANAEMA ÜKSI TEAB,
KUST TOOB VÄLJA TIBUREAD.

MAX: «EMA, KAS MA TOHIN ŠELLELE VAESELE MEHELE, KES
TÄNAVAL HÜÜAB, PISUT PEENRAHA ANDA!»

EMA: «JAH, MUIDUGI! KUID MIDA TA HÜÜAB!»

MAX: «IIRISEPULGAD! VIIS SENTI TÜKK!»

Koostanud ja naljad kogunud

«KUI VANA SA OLED, POJUKE!»

«KUUEAASTANE.»

«KUUENE! AGA SA POLE SUGUGI SUUREM KUI MU VIHMAVARI.»

«JA KUI VANA ON SIIS TEIE VIHMAVARI, HÄRRA!»

PEREMES: «HEI, POISS, MIS SA PUU OTSAS TEED!»

POISS: «TAHAN PUU OTSA TAGASI RIPUTADA ÖUNA, MIS MAHA
KUKKUS.»

VIIEAASTANE POISS VAATAB KANNATAMATULT BAARI UKSELE,
MILLE TAHA KADUS VANAMOELISE KALESSI OMANIK. LÕPUKS
TULEBKI PEREMES VÄLJA.

POISS ÜTLEB: «HÄRRA, TEIE HOBUNE EI SAA ENAM ÄRA SÕITA.»

«MIKS SA NII ARVAD, POISU?»

«TEMAST JOOKSIS KOGU BENSIINI VÄLJA.»

Naiju

GUIDO ILVA

JUKU LÄKS ESIMEST PÄEVA KOOLI.

«NOH, POJA, MIDA SULLE SEAL ÕPETATI!» KÜSIB EMA, KUI POISS KOJU JÕUAB.

«EI MIDAGI!» OHKAB JUKU. «KÄSTI HOMME TAGASI TULLA.»

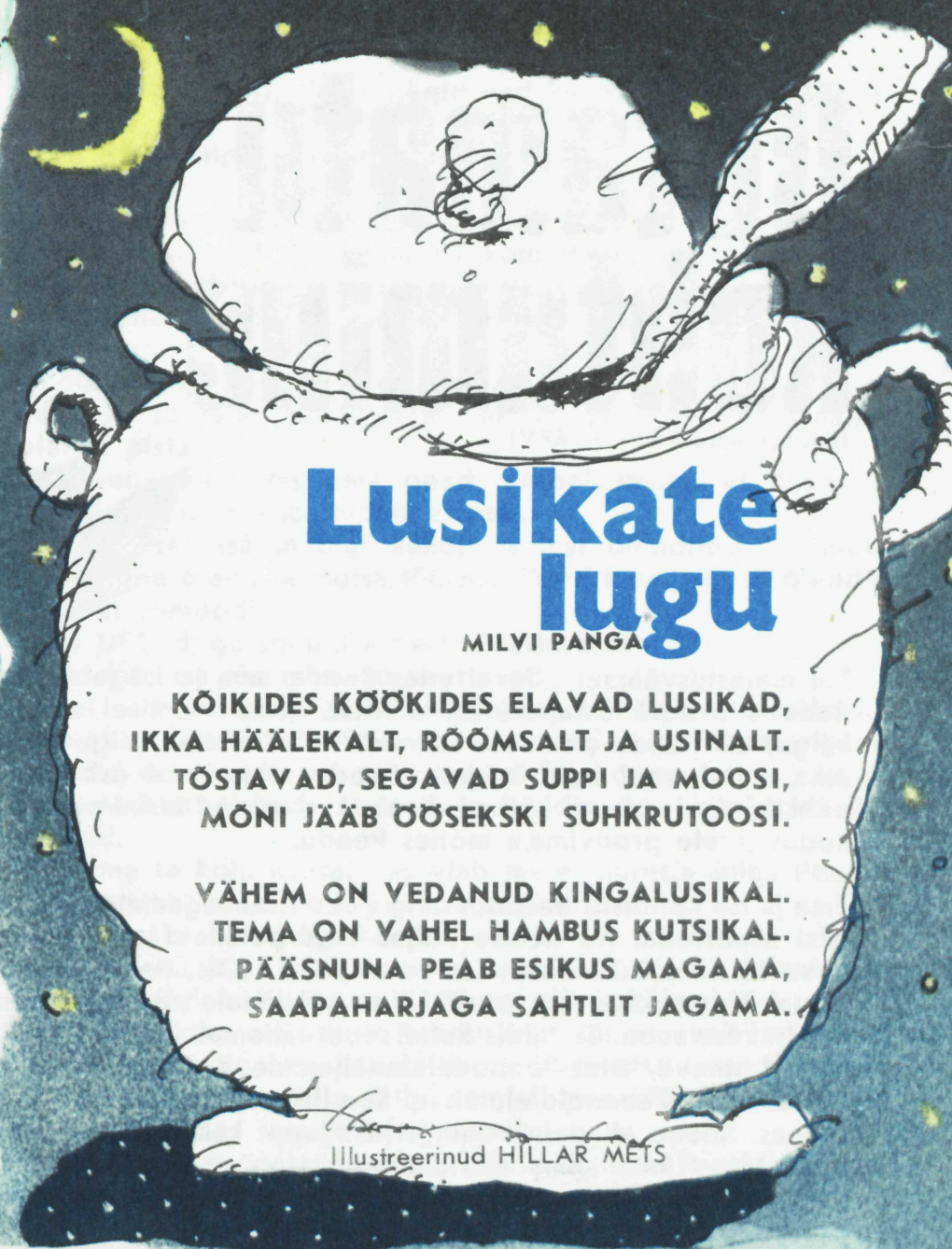

«JUKU,» MANITSEB VANAEMA, «KAS SUL ON KA MEELES, ET HUNT SÕI PUNAMÜTSIKESE ÄRA, KUI TOO SÕNA EI KUULANUD.»

«JAH, JA VANAEMA KA!»

VÄIKEMEHELE KINGITI SÜNNIPÄEVAKS TRUMM. PAAR PÄEVA KUULAS NAABER, KUIDAS RAHULOLEV PÕNGERJAS SEDA LAKKAMATULT TAGUS. LÕPUKS EI KANNATANUD TA ENAM VÄLJA, OSTIS TASKUNOA, ANDIS SELLE VÄIKEMEHELE JA ÜTLES: «POJAKE, KINGIN SULLE TASKUNOA. VÕIB-OLLA SA TAHAKSID TEADA SAADA, MIS ON TRUMMI SEES!»

ISA JA POEG ON LOOMAAIAS. LÕVIPUURIL ON SUUR PLAKAT: «LOOMADE SÕOTMINE RANGELT KEELATUD.»

«ISA, KUI SÕOTMINE ON NII KÕVASTI KEELATUD, MILLEST NEED LOOMAD SIIS ELAVAD!»

Lusikate lugu

MILVI PANGA

KÕIKIDES KÖÖKIDES ELAVAD LUSIKAD, IKKA HÄÄLEKALT, RÕÖMSALT JA USINALT. TÕSTAVAD, SEGAVAD SUPPI JA MOOSI, MÕNI JÄÄB ÕSEKSKI SUHKRUTOOSI.

VÄHEM ON VEDANUD KINGALUSIKAL. TEMA ON VAHEL HAMBUS KUTSIKAL. PÄÄSNUNA PEAB ESIKUS MAGAMA, SAAPAHARJAGA SAHTLIT JAGAMA.

Illustreerinud HILLAR METS

Ootamatu kohtumine

EDA APS

Illustreerinud RAIVO JÄRVI

Tol mälestusväärsel päeval uitas Peedu ema ja isaga metsas. Rada viis neid sarapuudest mööda. Juba eelmisel metsaskäigul oli Peedu pähkleid näinud. Pähklid olid valged ning ema ei lubanud neid korjata. Peedu ei tahtnud uskuda, et pähklid veel süüa ei kõlba. «Peab ikka mõned tasku pistma ja kodus järele proovima,» mõtles Peedu.

Ema ja isa kõndisid eespool ning Peedu sai segamatult alumisi oksid silmitseda. Ka nende küljes võis pähkleid olla. Vaatas ja vaatas, kui äkki miski muu tema pilku köitis. Peedu märkas eemal kõrge rohu sees imelikku asja. Peedule näis, et see on ilmatu suur seen. Ta tahtis kohe seent lähemalt uurida. Uudishimust pinevil, astus Peedu leiule lähemale. Kuid poisi suureks üllatuseks tuli seenele elu sisse. See liikus õõtsudes otse tema suunas. Seene alt paistis mingi hall jupp, kaks tillukest silma peal. Need kaks silma ajasid Peedule hirmu nahavahele. Ta hüppas ehmunult eemale ja jooksis tulistvalu emale-isale järele. «Tulge vaatama, tulge vaatama!» hüüdis Peedu. Ema ja isa vaatasid tagasi.

«Mis on? Kas nägid ussi!»

«Ja-ah, pea oli ussipea moodi. Ta on suure seene all. Ta veab seda seent kuhugi,» vastas ähmi täis Peedu.

«Ära aja lora,» ütles isa, kuid pööras ikkagi ümber.

Koos mindi tagasi. Varsti nägid nad Peedu avastatud liikuvat seent.

«See on ju kilpkonn!» imestas Peedu ema.

«Huvitav jah!» kostis isa niisama imestunult ja kükitas kilpkonna uudistama.

Peedu teadis, et Eestimaal kilpkonnad ei ela. Kuidas võis kilpkonn siia kaugele metsa sattuda!

«Võib-olla tuli ta kusagilt kaugelt-kaugelt, kus ta tegelikult elab,» arutles Peedu.

«Võimatu, kilpkonn ei ole rändaja,» vastas isa.

Peedule turgatas pähe mõte, et loomake võis loomaaiast plehku pista.

«Ei-ei-ei,» vangutas ema pead. «Mõeldamatu, et kilpkonn sajakilomeetriseid jalutuskäike teeb.»

Siis pomises isa midagi kahejalgetest olenditest. Ju mõni kahejalgne olend ta metsa tõi. Mõnikord kahejalgsed olendid tegevat niimoodi.

«Kas UFO-dega sõitjad!» päris Peedu ärevalt.

Nüüd läks isa tõsine nägu naeru täis.

«Ei-ei, ma mõtlesin teisi kahel jalal kõndivaid olendeid.»

«Ah-ah!» Peedu sai aru küll, kes need teised kahejalgsed olendid on. Peedu sai veel aru, et kilpkonna metsa jätta ei tohi. Metsas elavad rebased ja hundid, kes kilpkonna ära söövad.

«Võtame ta koju kaasa. Las elab meie juures,» ütles Peedu. Nii väga tahtis ta seda kilpkonna päriselt endale.

«Ei,» ütles ema ja vahetasid pilke.

Igaks juhuks ütles Peedu veel, et vaadake, mis siis juhtub, kui lumi maha tuleb. Kilpkonn jääb lume alla ja külmub ära.

«Ega ta jääkaru ole,» lisas Peedu ja vaatas paluvalt isale otsa. Isa vaatas emale otsa ja ema vaatas isale otsa ja siis vaatasid nad koos Peedule otsa. Kilpkonn oli pea kilbi alt nähtavale toonud ja kiikas samuti Peedu poole.

«Eks võtame ta pealegi kaasa,» oli isa nõus. Ja Peedu rõõmustas.

Isa võttis jope seljast ja haaras kilpkonna koos jopega kaenlasse.

«Ma panen talle nimeks Maxi. Nüüd on mul kilpkonn Maxi,» ütles Peedu rahulolevalt.

Küllap oli ka Maxi rahul, kui Peedu teda kodus värskete või-lillelehtedega kostitas. Need maitsesid talle oivaliselt.

Septembrit kutsutakse ka sügis- ja mihklikuuks. Rahvakalendis ongi selle kuu tähtsaim päev 29. september — mihklipäev. Selleks ajaks pidid põllutööd lõpetatud olema ning suveks palgatud abilised võisid kohta vahetada. Naistel jäi nüüdsest jälle aega käsitöö tegemiseks.

Kõnekäändu — igal oinal oma mihklipäev — kasutatakse tänapäevalgi. Sellega antakse mõista, et kellegi käsi hakkab täbarasti käima. Vanasti läks täbarasti oinal. Mihklipäevaks tapeti oinas või lammas, keda ei tahtud ületalve pidada. Kui ilm nõudis, jäeti sellest päevast loomad lauta. Kartulid pidid ka juba kuhjas või keldris olema. Kaaren Kaarel teab, et

kartul toodi Euroopasse Lõuna-Ameerikast 1565. aastal. Algul kasvatati seda kui ilutaimet. Prantsuse kuninga õukonna daamid ehtisid oma soenguid kartuliõitega. Inglise õukonnas sai kartulist peotoit. Eestisse jõudis see meie praegune igapäevatoit ligi kakssada aastat tagasi.

vanad kreeklased arvasid, et äike tekib siis, kui piksejumal Zeus vihab. Paljudel rahvastel on välgu ja müristamise kohta oma legendid.

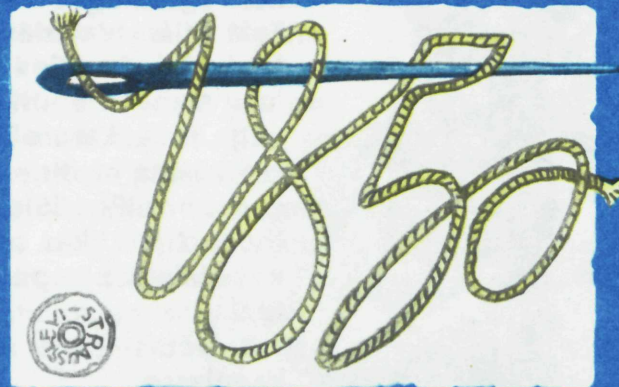
Äikesepilv on nagu suur elektrijaam. Veepiisad, tolmukübemed saavad õhus liikudes elektrilaengu. Kui neil elektriliselt laetud osakestel enam liikumisruumi pole ja need kokku pörkavad, tekibki välg ja müristamine.

Islandil, Inglismaal, Rootsi ja Norra mereäärsetel aladel on ka talvine äike üpris tavaline.

Illustreerinud JAAN TAMMSAAR

välklamp, tänu millele saab ka halva valguse korral head pilti teha, leiutati 1929. aastal Saksamaal.

esimesed teksaspüksid õmbles ameeriklane Oscar Levi-Strauss 1850. aastal. Tugevast telgiriidest paljude taskutega püksid meeldisid tollal eriti kullaotsijatele ja teistele rändajatele.

Kassipoeg ja kutsikas

Elas kord ühel maal väike kassipoeg Nurri. Ta oli väga armas ja ta oskas väga ilusasti nurru lüüa. Nurri pesi end iga päev ja oli seepärast väga puhas. Kord läks ta õue jalutama ja kohtas väikest kutsikat. Kutsikas tuli ligi ja nuusutas kassipoega üllatunult. Ükski teine kassipoeg ei julgenud tema ligidal olla nii rahulikult kui too kiisu. Lõpuks koer haugatas, kuid Nurri ainult ehmus väheke ja hakkas kutsika saba püüdma. Kutsika nimi oli Sammi. Ta oli armas ja sõbralik kutsikas.

Nurri perenaisel Maril oli sünnipäev ja ta sai endale pisikesed kangasteljed, millega sai ka kududa. Tüdruk hakkas kohe kuduma. Nurri vaatas, vaatas ja saigi kudumise selgeks. Siis kui Mari ära läks, hakkas Nurri kuduma, ja kui Mari tagasi tuli, oli kangas juba valmis. Tüdruk imestas ja imestas, aga ei teadnud, kes tema kanga valmis kudus. Kord, kui toast kangastelgede klõbinat kuuldus, hiilis Mari tuppa ja nägi, et Nurri on kangakudumisega ametic. Nüüd sai Nurrile osaks veel suurem au ja hoolitsus kui enne.

Kord sai Nurri õues kokku oma hea sõbra Sammiga, kes nuuskis ringi ja oli kõhn ning näljane. Nurri tõi talle ruttu toast liha, mis oli talle endale määratud. Nurri kutsus Mari õue, kes võttis ka Sammi endale. Nüüd olid sõbrad koos elu lõpuni.

KAIRE JÄGER,
Toila Keskkooli
Va klassi õpilane

Minu unenägu

Mina nägin unes, et UFOd viisid minu ära. Need inimesed sarnanesid väga minule. Nende planeet oli ilus. Seal oli palju lilli ja puid. Seal kasvas imepuu, mille küljes rippusid kommid. Tuli ainult suu lahti teha ja komm kukkus suhu. Kui mind tagasi toodi, mõtlesin ma kaua, et küll oli tore reis.

KRISTIN TOMSON,
Rapla 1. Keskkooli
Ia klassi õpilane

Mina ise

Mina olen päris tavaline üheksa-aastane tüdruk. Aga ema arvates juhtub minuga igasuguseid imelikke asju.

Et jonnituju tuleb peale, asja eest, teist taga. Eriti siis, kui mul miski välja ei tule. Ja et ranits ununeb vahel esikunurka. Ja et kukun ninali ka siis, kui üldse libe ei ole, ja alati nii, et püksipõlves on auk. Ja et üks kahest kindast on ikka kadunud ning sussid on rännanud sussimaale. Oma nooremate õdedega kipun ma ka asjata riidu minema.

Tuba läheb segamini ikka ISE ja üles-tegemata voodis magavad päeval päkapikud. Ja et kõrvakuulmises ei saa vahel aidata ka arst. Aga enda arvates olen ma päris hea laps ja omas kodus meeldib mulle väga, mis sest, et vahel viltu veab.

MARILIIS GROSS,
Rapla 1. Keskkooli
IIIa klassi õpilane

Rosinakook

Ühel pühapäeva hommikul leidsime ema köögist. Nägime, et ta klopib tainast. Küsisime, mis tainast ta klopib. Ema vastas, et ta teeb täna rosinakooki. Selle üle rõõmustasime kõik ja läksime tuppa, et põlled üles otsida. Ema ütles kõigile, kuidas me teda aidata saaksime. Väikevend võib tainast kloppida, õde võib maitseained üles otsida. Seda õde tegigi. Ema ise läks korraks teise tuppa. Kui ta kööki tagasi tuli, oli asi päris kole. Vend oli üleni jahune. Õde oli igast maitseainetopsikust natuke maha puistanud. Sellel päeval ei tulnud rosinakoogi tegemisest midagi välja. Järgmisel päeval tegi ema kooki hoopis siis, kui lapsed väljas olid.

MARI SOOME,
Vara 9-kl. Kooli
IV klassi õpilane

Leksu

Mul on ilus valge koer, kelle nimi on Leksu. Ta on päris suure koera moodi. Leksul on mustad silmad ja must nina. Kaelas on tal kollane kett. Leksu kõrvade juures on punased tutid. Ta on väga hea ja sõnakuulelik koer. Kahjuks on Leksul ka üks suur viga. Ta on nimelt mängukoer, mis liigub ja haugub nõõri otsas ainult siis, kui patareid on sees.

JAANIKA TUISK,
Haapsalu 9-kl. Kooli
Ib klassi õpilane

maailma esimene kaubamaja avati 1824. aastal Prantsusmaa pealinnas Pariisis. Esimene ise-teenindav pood, kus ostja ise riulilt kaupa valib ja võtab, avati 1879. aastal Ameerika Ohendriikides.

hambaharja võtsid hiinlased kasutusele juba kuussada aastat tagasi. Euroopasse jõudis hambahari kakssada aastat hiljem.

taskuraamat võeti esimest korda kasutusele Inglismaal 1935. aastal.

haaknõel võeti kasutusele 1849. aastal Ameerika Ohendriikides.

Nimetus «sõnajalg» arvatakse tulevat sellest, et ennevanasti oli sõnajala juurikas nõidusvahend. Sellele loeti peale nõiasõnad ja taim sai võluväe. Ärasõnutud juurika järgi nimetati kogu taim.

Sõnajala moodi taimede hiilgeaeg maakeral oli üle 300 miljoni aasta tagasi. Siis olid sõnajalad tihti niisama kõrged kui meie männipuud ja nad kasvasid metsadena. Tolleaegsest metsast ei kostnud linnulaulu. Linde ja imetajaid siis lihtsalt veel polnud. Metsavaikust võis rikkuda vaid mõne sisaliku- või konna- taolise olevuse häälightsus või putuka tiivasurin. Mõni lendav putukas oli tol kaugel ajal nõnda suur nagu ei kunagi hiljem. Näiteks kiili tiibade siruulatus küündis ligi poole meetri- ni. Hiljem kujunes tolleaegsete metsade jäänukestest maapõues aegamisi kivisüsi. Ajastut, mil säärased metsad maakeral lauisid, nimetatakse seepärast kivisöeajastuks.

Tänapäeval leidub puukujulisi sõnajalgu vaid siin-seal troopikas. Eesti kõrgemad sõnajalad ulatuvad kõige rohkem pooleteise meetri kõrguse- ni. Ometi on meie sõnajalgades kaugete aegade ja kaugete maade hõngu. Sõnajalgades on salapära.

SÕNAJALG

Sõnajala moodi taimi on Eestis päris ohtrasti. Üks neist on laiade nahkjate lehtedega ja kasvab kivil- del. Selle nimi on kivi-imar. Teine on kolmeharuline ja vohab põlve- kõrgusena sageli männimetsade all. Selle nimi on kilpjalg.

Kauneimad sõnajalad on lehtri- kujuliselt kasvavad maarjasõnajalg ja laanesõnajalg. Nimelt need võivad minu arvates olla sõnajalaliigid, mille õit vanarahvas jaanipäeva öösel otsimas käis. Rahva uskumust mööda pidi see, kes leiab sõna- jalaõie, hakkama mõistma lindude, loomade ja puude kõnet ning saama üleüldse õnnelikuks inimeseks. Sõ- najalaõit on otsinud mitmed, kuid

Laanesõnajalg.

Kilpjalg.

Pildistanud HENDRIK RELVE

pole teada, et keegi seda tänini leidnud oleks.

Taimeteadlased aga kinnitavad, et igal sõnajalal on olemas eos- pesad. Nendes valmivad eosed, mis on nagu muude taimede seem- ned — neist sirguvad sõnajalad. Eospesad on umbes nõõpnõelapea- suurused ja asuvad lehtede ala- küljel. Just eospesade asendi ja kuju järgi saab sõnajalaliikidel teinekord kõige kergemini vahet teha. Näiteks maarjasõnajalal paiknevad eospesad ridadena kõigil lehtedel, laane- sõnajalal aga omaette lehtedel, mis tärkavad alles suve keskpaigas, on pruuni värvi ja lühemad kui kevadised lehed.

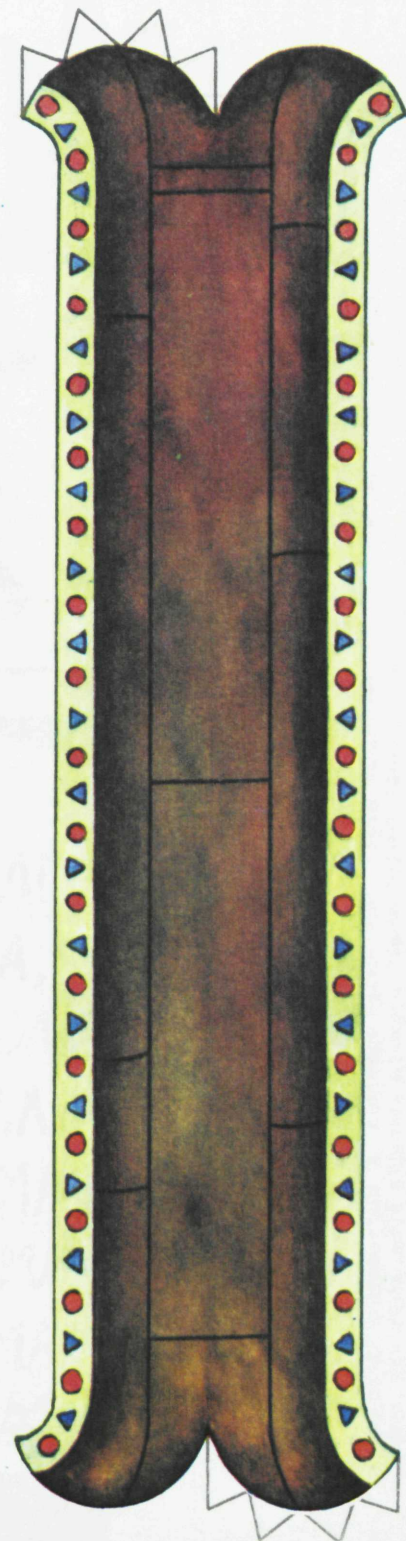
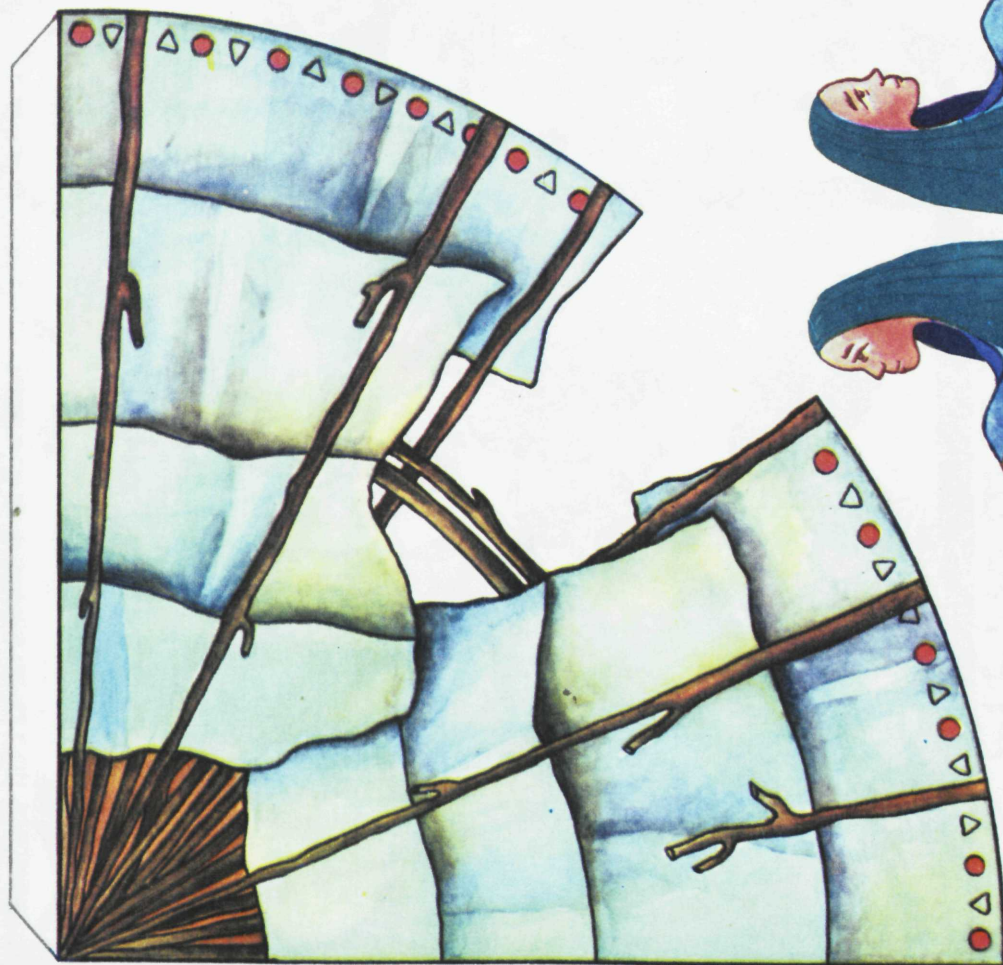
Mitmed rahvad pruugivad sõnajalgu toiduks. Näiteks Uus-Meremaa pä- risasukad valmistavad roogi nende juurikaist, jaapanlased noortest leh- tedest. Olen saanud jaapani sõna- jalasalatit maitsta. Mahlane ja krõmpsuv roog tundus väga isu- äratav. Meil pole samadest sõna- jalaliikidest kombeks toite valmis- tada. Taimeuurijad ütlevad koguni, et seda ei tohi teha, sest sõnajalga- des on mürkaineid. Aga miks siis uus-meremaalased ja jaapanlased pole mürgitust saanud? Seletusi on igasuguseid, kuid õiget vastust veel pole. Ka selles osas püsib sõnajala ümber salapära.

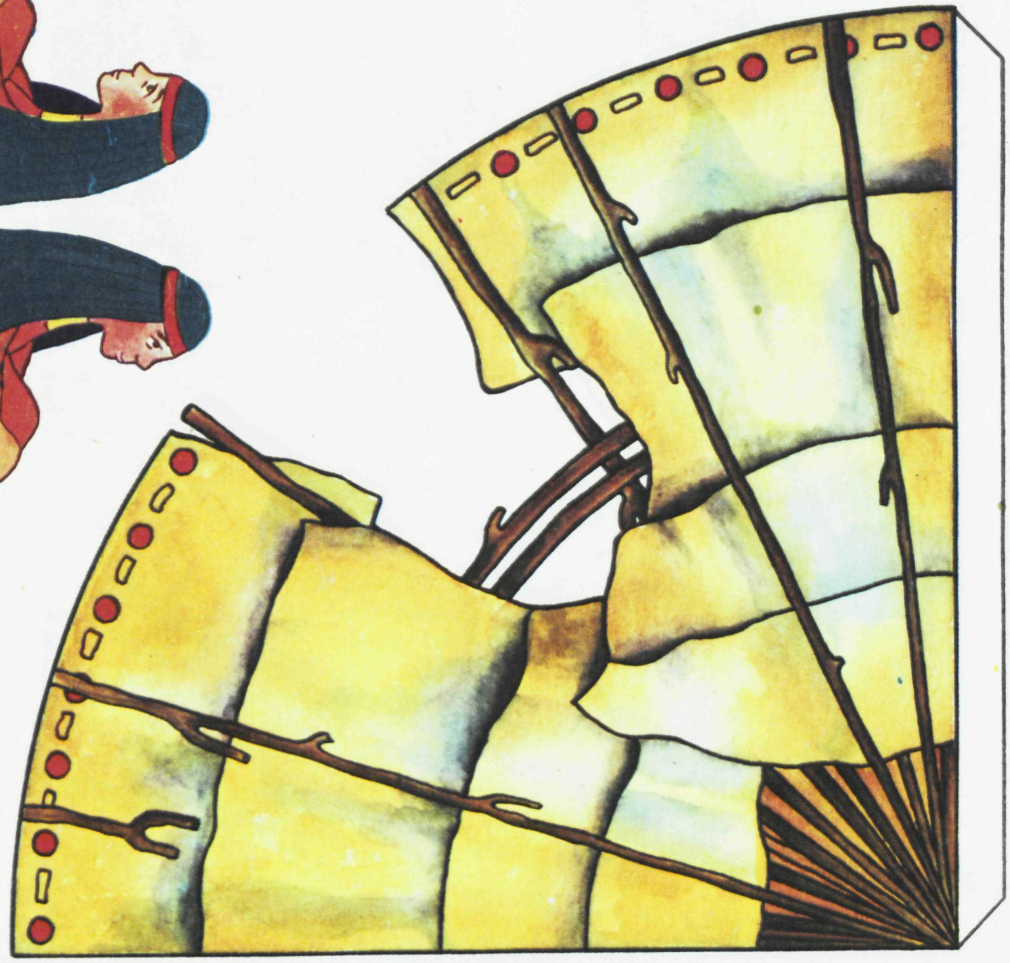
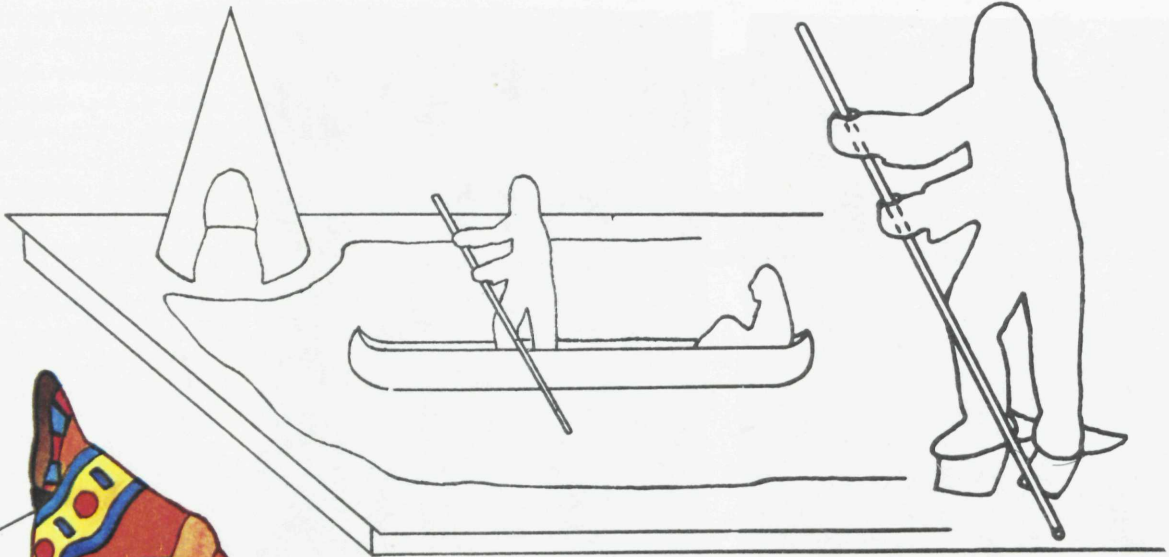
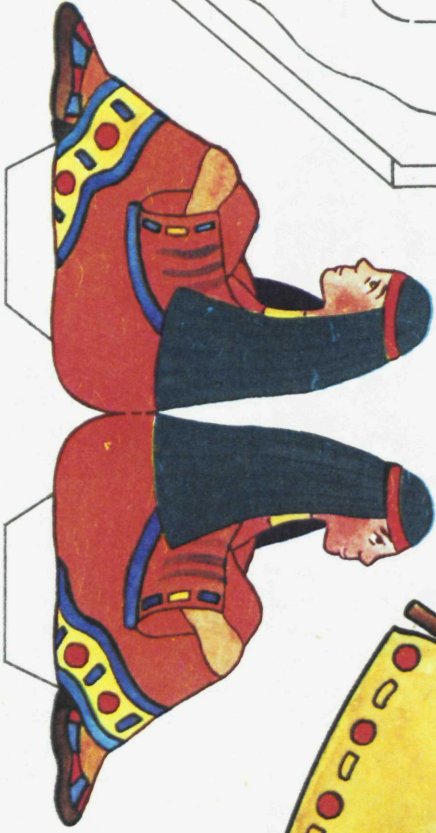
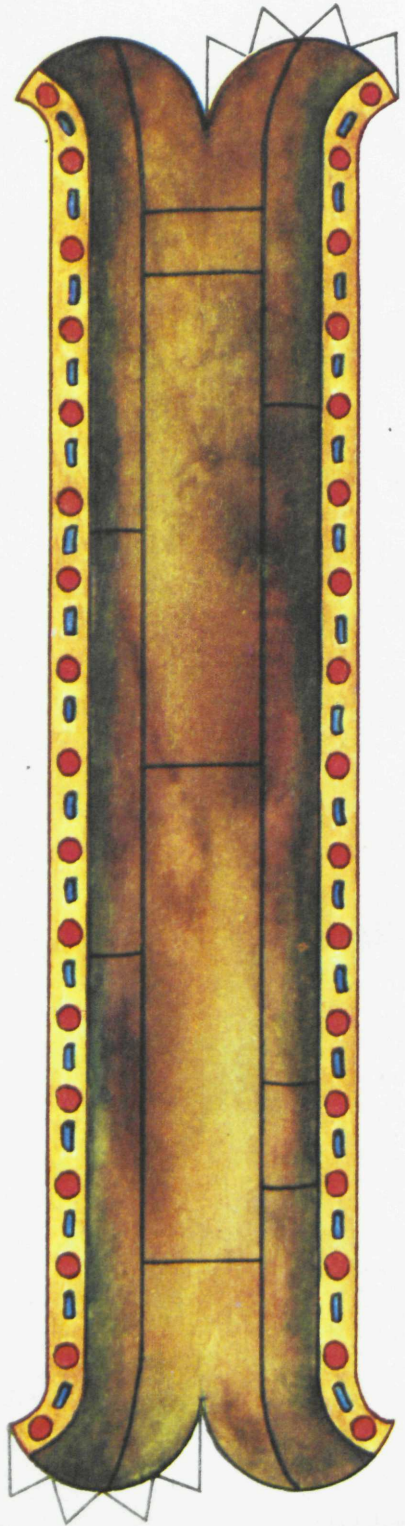
HENDRIK RELVE

Indiaanlased

Vali, kumb pool käsitöölehest sulle rohkem meeldib, ja lõika siis vigvam, paat ja indiaanlased välja. Skeemilt näed, kuidas võid need paigutada eraldi alusele ja hoida kapiserval või lauanurgal.

Joonistanud PIRET RAUD

Illustreerinud VIVE TOLLI

NUKUPILT

AINO PERVIK

NUKUD ON INIMESTE JÄRGI TEHTUD. LASTE NUKUD ON HARILIKULT LASTE JÄRGI TEHTUD. NUKULASTE HULGAS ON VÄGA VÄHE POISSE. ENAMASTI ON NUKUD TÜDRUKUD. NEILE VÕIB ÖMMELDA ILUSAID KLEITE.

KÕIGE ARMSAM NUKK ON IKKA KAISUNUKK. VAHEL ON KAISUNUKK HOOPIS KAISUKARU VÕI MÕNI MUU KAISULOOMA. SIIS ON TA TEHTUD LOOMA VÕI VÄLJAMÕELDUD ELUKA JÄRGI.